

Бібліографічні посилання:

1. Дудоров О.О., Зеленов Г.М. Істотна шкода і тяжкі наслідки як ознаки складів злочинів у сфері службової діяльності: проблеми тлумачення кримінального закону. *Право України*. 2016. № 12. С. 69–81.
2. Бандурка О.М., Литвинов О.М. Злочинність як об'єкт феноменологічного аналізу. *Право і Безпека*. 2015. № 3 (58). С. 6–10
3. Василевич В.В., Джужа О.М. Головні напрями розвитку сучасної кримінології. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 71–81
4. Мельник М.І. Наукове забезпечення антикорупційної діяльності в органах державної влади. Київ: Основа, 1999. 22 с.
5. Логунова М., Пшеничнюк О. Наукове забезпечення процесу формування й реалізації державної політики в умовах модернізації українського суспільства. *Вісник Національної академії державного управління*. 2012. № 4. С. 201–210

РИЖКОВ

Едуард Володимирович,
завідувач кафедри економічної
та інформаційної безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

РИЖКОВА

Світлана Анатоліївна,
інспектор сектору превенції
Шевченківського ВП Дніпровського
ВП ГУНП в Дніпропетровській області

**ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ
ДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ**

23 червня світ відзначає Міжнародний день викривачів корупції – *World Whistleblower Day* [1]. Цей факт для України може стати визначальним тому, що вітчизняне законодавство подалі наблизилось до ефективного світового досвіду протидії цьому антисоціальному явищу. Державні та міжнародні інституції констатують, що за допомогою раніше запроваджених механізмів поки наша країна не досягла успіхів у подоланні корупції. У своєму прагненні до побудови правової держави спроба залучити до антикорупційного процесу широке коло представників населення є для України доволі новітнім інструментом консолідації суспільства

Проте дотримання Україною міжнародних зобов'язань вимагає від всіх

гілок влади та громадськості реальних кроків щодо подолання корупції в країні. Тому вдосконалення існуючого та прийняття нового законодавства у цій сфері повинно призвести до запуску нових антикорупційних процесів та збільшення кількості суб'єктів протидії.

За результатами дослідження організації Transparency International «Індекс сприйняття корупції – 2018» Україна отримала 32 бали та 120-е місце серед 180 країн. Втім, серед сусідів Україні вдалося обійти лише Росію, яка з 28 балами займає 138-е місце. Решта мають вищі оцінки: Польща – 60, Словаччина – 50, Румунія – 47, Угорщина – 46, Білорусь – 44, Молдова – 33 бали [2].

Зрозуміло, що високий рівень корупції в державі є дуже суттєвим фактором, який перешкоджає демократичному та економічному розвитку країни, а тому вимагає від законодавців та уповноважених суб'єктів владних повноважень в сфері протидії корупції, пошуку ефективних форм та методів налагодження конструктивного діалогу з суспільством, в тому числі і формування нової філософії серед населення, щодо нетерпимості проявів корупції у всіх сферах суспільного життя, а також інформування уповноважені органи про відомі корупційні факти.

З огляду на зазначене важливим кроком в питаннях протидії корупційним проявам в Україні є підписання президентом Закону України "Про внесення змін до закону "Про запобігання корупції" **про викривачів корупції**". Законом, зокрема, визначається правовий статус викривачів корупції, їх права та гарантії захисту; нормується порядок розкриття викривачем корупції інформації; передбачається звільнення від юридичної відповідальності викривачів корупції за розкриття інформації про корупційний або пов'язаному з корупцією правопорушення та забезпечення держзахисту викривачів корупції, зокрема захисту їх трудових прав. Виплата винагороди викривачу здійснюється відразу після рішення суду і не залежить від повернення завданих державі збитків. При цьому виплату винагороди передбачено, якщо заподіяна корупційними діями шкода державі перевищує 5 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Розмір винагороди становить 10% від завданих державі збитків корупційним діянням. Крім того, затверджено, що розподіл винагороди між декількома викривачами здійснюється "у рівних частинах" [3].

У контексті зазначеного науковий та практичний інтерес представляє законодавчий аналіз та досвід реалізації запровадження інституту викривачів (інформаторів) корупції в інших країнах світу серед яких є Південна Корея, Японія, Італія, Казахстан, Литва, Естонія та інші країни.

Так наприклад, Південнокорейський закон призначений для захисту і матеріальної винагороди державних і корпоративних викривачів, які повідомляють про порушення, пов'язані з безпекою, здоров'ям, довкіллям, захистом прав споживачів і добросовісною конкуренцією. Про незаконні дії можна поінформувати Комісію з громадянських прав і боротьби з корупцією, яка поєднує в собі функції антикорупційного бюро та омбудсмена.

У США англomовний варіант терміна «викривач» – «whistle blower»,

що перекладається дослівно як «той, що свистить у свисток». Закон про наклеп дозволяє приватним особам подавати позови від імені уряду про повернення коштів, украдених через договірне шахрайство. В якості компенсації за ризик і зусилля, інформаторам може бути передано від 15% до 25% від будь-яких вилучених коштів і штрафів. Багато громадських організацій в США забезпечують підтримку викривачів і борються за їх правовий захист. "[4]. В Казахстані викривачів корупції мотивують винагородженням, еквівалент якого становить приблизно 500 доларів США [5].

У Литовській республіці відповідний закон передбачає право для фізичної особи (*trauksmes cēlējs* – "той, який б'є тривогу") повідомляти в органи інформацію про порушення та погрози, якщо вона отримана у зв'язку з виконанням трудових обов'язків, та особа вважає її достовірною. Підставами звернення є не тільки повідомлення про корупцію, шахрайство, бездіяльність посадових осіб, недбальство, зловживання службовим становищем, ухилення від сплати податків, розтрата державних коштів та майна, а також питання які стосуються погроз у сфері громадської безпеки, безпеці будівництва, довілля, праці, у випадку порушення прав людини, правопорушень у сфері публічних закупок, в секторі ринку фінансів та капіталу та конкурентного права. Закон передбачає конфіденційність особи та забезпечення державою юридичною допомогою для захисту особи, яка повідомила інформацію" [6].

Викривачі корупції допомагають зекономити державі десятки мільярдів доларів. Інститут викривачів є важливим запобіжником для виникнення та поширення корупції у суспільстві А вже викриті такі факти підвищують рівень несприйняття корупції суспільством [7].

Україна у контексті законодавчих змін робить перші кроки, які є для міжнародної спільноти та громадянського суспільства певним сигналом змін у протидії корупції.

Безумовно, задля поставленої мети, однієї філософії нетерпимості до корупції серед населення замало, це питання потребує комплексного підходу, а саме: реалізацію інформаційно-комунікаційної складової уповноважених органів протидії корупції, створення та наповнення сайтів правовою інформацією, корекція ролі ЗМІ щодо формування нової ментальності громадян та розуміння того, що тільки активна позиція кожного може змінити ситуацію на краще.

Донедавна серед пріоритетних завдань антикорупційної стратегії держави на 2014-2017 роки було створення спеціальних умов, які сприятимуть зміні суспільного уявлення про повідомлення про факти корупції. Задля поставленої мети важливим є співпраця з інститутами громадянського суспільства, які орієнтовані на різні соціальні та вікові групи і спрямовані на комплексне розв'язання проблем толерантного ставлення населення до корупції; регулярне проведення інформаційних кампаній, спрямованих на формування психологічної установки у населення щодо несприйняття корупції як способу розв'язання проблеми; підвищення рівня правової свідомості населення, зок-

рема в частині обізнаності громадян щодо своїх прав та свобод, механізму їх реалізації та правових способів захисту; роз'яснення найбільш важливих антикорупційних заходів, що здійснюються в державі, положень законодавства про запобігання та протидію корупції, зокрема в частині визначення видів та форм корупційної поведінки; системне запровадження проведення освітніх заходів щодо моделей поведінки у тих чи інших ситуаціях з можливими корупційними ризиками; запровадження культури повідомлення спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції про факти вчинення корупційних правопорушень; подолання пасивності суспільства щодо протидії корупції, залучення широких верств населення [8]. Однак реалізація завдань Антикорупційної стратегії не була завершена в повному обсязі. Переважна частина передбачених в ній заходів має недостатній рівень їх практичного втілення. Причинами невиконання заходів є тривале становлення нових антикорупційних інститутів, недоліки чинного законодавства з питань запобігання корупції і його застосування, відсутність стійкого несприйняття корупції в суспільстві, відсутність належного механізму моніторингу і оцінки виконання Антикорупційної стратегії та високий рівень толерантності суспільства до корупції, недостатній рівень прозорості діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування.

У суспільстві є помітними позитивні тенденції у ставленні до викривачів та у розумінні їх ролі у протидії корупції. Водночас висока зневіра у дієвості викриття має наслідком те, що менше 2% населення реально повідомляє уповноважені органи про прояви корупції, хоча про потенційну готовність здійснити викривальні дії заявляють значно більше [9].

Автори свідомі того, що без оновленої судової гілки влади, прокуратури та правоохоронних органів подолати корупцію в Україні неможливо. Проте залучення через ефективну мотиваційну складову до антикорупційної діяльності та дієвий правовий захист викривачів із широкого законослухняного загалу здатне вчинити додатковий суспільний вплив на нову владу та відповідні державницькі інституції задля зрушення існуючого становища у позитивний бік.

Бібліографічні посилання:

1. Святкування Міжнародного дня викривачів корупції у 2019 році. URL: <https://ethicontrol.com/uk/blog/celebrating-world-whistleblowers-day-2019>.
2. Індекс сприйняття корупції-2018. URL: <https://ti-ukraine.org/research/index-spryjnyattya-koruptsiyi-2018>.
3. Законопроект про викривачів корупції передали на підпис Зеленському. URL: <https://www.depo.ua/ukr/politics/zakonoproekt-pro-vikrivachiv-koruptsii-peredali-na-pidpis-zelenskomu>.
4. Без страху і з докором. як у світі захищають викривачів корупції. URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/bez-strakhu-i-z-dokorom-yak-u-sviti-zahyshchaiut-vykrivachiv-koruptsii>.
5. Тактика тисяч порізів проти української корупції. URL: https://dt.ua/internal/taktika-tisyach-poriziv-proti-ukrayinskoyi-korupciyi-320886_.html.

6. Trauksmes celšanas likums. URL: <https://likumi.lv/ta/id/302465-trauksmes-celsanas-likums>.

7. Знаєте про випадки корупції і хочете розповісти про них? URL: <https://http://vykryvachi.trudovi.org/article/vstup-ta-meta-tsogo-posibnyka>.

8. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699>.

9. Про Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки: Проект Закону України від 26.04.2018 № 8324. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/JH6F800A?an=332>.

САВЧУК

Тетяна Іванівна,

старший викладач кафедри криміналістики

та судової експертології факультету №1

Харківського національного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Незмінний вектор європейського розвитку України потребує значних змін в різних сферах діяльності. Однак на шляху таких змін в нашій державі досить часто стають різного роду корупційні прояви. Навіть окремі реформи, що повинні забезпечити євроінтеграцію містять в собі корупційну складову.

Корупція не лише становить загрозу розвитку держави та стабільності й безпеці суспільства, а й сприяє підриву її демократичних інститутів та цінностей. Поширення корупції має вкрай негативний вплив на формування і діяльність органів державної влади, підриває довіру громадян до них, зводить нанівець принцип верховенства права та руйнує засади моралі та почуття справедливості в суспільстві, а також підриває авторитет України на міжнародній арені, створюючи тим самим безпосередню загрозу національній безпеці [1, с. 213].

Ефективна протидія корупції в Україні, крім наявності відповідної політичної волі, вимагає належного законодавчого забезпечення, формування ефективної системи державних органів, забезпечення належного координування напрацювання та реалізації антикорупційної політики, заходів запобігання корупції, а також її подолання [2, с. 150].

Основними заходами протидії корупції та здійснення антикорупційного контролю є: 1) спостереження за поведінкою, службовими контактами державних службовців тощо; 2) періодичне вивчення документів щодо діяльності державного службовця за певний період; 3) визначення кола посадових